

A JOE NAMLI IPI O MAN K EN U - I V N A

Vuosisatoja vanha japanilainen kansansatuhahmo

Momotaro pääsi toisen maailmansodan aikana sotapropagandasankariksi: japanilaisessa animaatiossa

Momotaro's Sea Eagle tästä lastenkirjoissa pirtua vastaan käyvistä poikasesta

tulee keisari Hirohiton inkarnaatio, joka käy eläinystävien kamikaze-lentokone-

hyökkäykseen Pearl

Harboriin. Vastustajat, amerikkalaiset sarjakuvasankarit

Kippari-Kallea myöten, päätyvät polskimaan mereen hienojen taistelulaivo-

jensa hajottua Momotaron

yllätyshyökkäyksen alla.

Yllätyshyökkäyksen alla.

Yllätyshyökkäyksen alla.

Yllätyshyökkäyksen alla.

Animaation käyttö sotapropagandan media-
na oli tuttua vastapuolellakin USA:ssa,
mutta perinteisen kansallislegendan tuominen
II maailmansodan tuoksiin muistuttaa
enemmän saksalaisen kansantaruston mukal-
lemista oopperoiksi. Mutta nykypäivänään
sarjakuva eli japanilaisittain manga ja animaati-
tioelokuva eli anime ovat suosituin populaari-
kulttuurin ala Japanissa, joten jokainen kult-
tuuriperintönsä mukaan. Mangoja lukevat
Japanissa kaikki lapsista salarimaneihin (val-
kokaulustyöntekijä) ja ofisileidoihin (naispuoli-
nen toimistotyöntekijä) saakka. Onpa joku
nähty buddhalaisen munkin syventyneenä
mangakirjaseen. Zen ja sarjakuvantekotaito!

Sarjakuvan suosiolle Japanissa on pohjaa jo
aiempien vuosisatojen kuvallisessa kulttuuris-
sa. Jo tuhat vuotta sitten Japanissa piirrettiin
rullalle kääntäviä jatkuvia kuvakertomuksia
korkeataiteen alueella - mm. kuuluisissa us-
konnollisissa Helvetinkääröissä voi halutes-
saan nähdä pohjaa nykypäivän *Akiran* kal-
taisille apokalyptisille mangojen tuokuvauksil-
le. 1700-luvulla yleistivät kaupunkien huvi- ja
prostituutikortteleissa ukiyo-e-puupiirroksat,
joissa kuvattiin kuuluisia kabukinäyttelijöitä tai
eroottisia kohtauksia geishapireistä. Nämä ai-

Chibimaruko-chan

kansa samurai- ja kaupunkilaisporvariston
suosimat kuvat olivat niin allavostettuja, että
päättyivät Eurooppaan kaupattavien tavaroiden
käärepaperiksi. Ja myöhemmin museoiden
seinille.

Niinpä manga ja sen seuraaja anime ja nii-
den valtava suosio eivät ole Japanissa mikään
viimeaikojen erillinen ilmiö. Disney-tuotannon
saapuminen Japaniin vuosisatamme alkupuol-
ella väin alkoi sysäykseen animaatiokuvan
lumiin.

Manga ja anime ovat myös keskenään sam-
man ilmiön eri puolet. Useimmat animaatiokel-
kuvat näet pohjautuvat mangaan, ja onpa
mangojen pohjalta tehty näytelmiä-elokuvia,
kuten *Be-Bop High School* ja *Tetsuuden oh-
jaajana* tunnetun *Shinya Tsukamoton* teini-
kauhuelokuva *Hiruko the Goblin Queen*.

Mangojen piittäjät saattavat Japanissa saa-
vuttaa rocktähdille ominaisen kulttiaseman,
tunnnettuna esimerkkinä *Akiran* luoja
Katsuhiro Otomo. Mangon alalta ovat myös
naistekijät saaneet värikkää jalansijaa roma-
ntisten soikkailusarjojen ja eroottisävytteisten
rakkauksertomusten tekijöinä - kohdyleisönä
tieteenkin koulutytöt.

Animaatiokuvien tuottajana Japani on
maailman suurimpia - *Muumi*-sarjan tuottami-
nen japanilaisen Telescreenin siipien suojissa
oli jatkoa niille useille länsimaisille lastenkirjoil-
le jotka on piirretty Japanissa animaatioiksi ja
dubattu sitten eri kielille. Näiden animaatioiden
tyylissä ei suuria silmiä lukuunottamatta mit-
tään erityistä 'japanilaisuutta' huomaa.

Kilpailijoina ovat rinnalle noussemas-
Taiwanin, Hongkongin ja Korean animaatiostu-
diot. Japanilaiset käyttävät näitä naapurimai-
den animaatiostudioita hyväksi omassa tuo-
tannossaan teettäen niissä osan varsinkin hal-
vempien suoraan videovuokraamoihin tehtä-
vien animaatioiden piirrostyöstä.

Suurisilmäiset söpöllinit

Tokion elokuvateattereissa pyöri ääni vähin-
tään pari teatterileivitykseen tehtyä pitempää
animaatiokuvaa, sekä lyhyempiä *Anpan-
Maneja* ja *Hello, Kitty* pikkulapsille. Myös TV
suoltaa ulos animaatiota. Lapsille on ilansuus-
sa ja sunnuntaiaamuisin runsaasti erilaisia ani-
moituja pikkutyttöjä kuten *Sasaa-san* ja
Chibi-Maruko-Chan sekä lentäviä kissoja ja
muuta suurisilmäisiä yliluonnollisia voimia
omaavia söpöjä eläimiä. Loma-ajat etenkin
uudenvuoden tienoille sijoittuva yllä mainittu
kansallinen lomakausi ovat animaatiokel-
vien luvattua televisioitaikaa.

Lapsille luodut animaatiohahmot takaavat
muunkin kaupankäynnin lelujen, animaatio-
hahmoilla koristeltujen kouluvihkojen ja muun

roinan muodossa. Viime vuosina ovat suosik-
kianimesankarit löytäneet tiensä myös tietoko-
nepelien maailmaan, ja fasten animaatio-
suosikit, kuten Hello Kitty -kissa kävelevät
Tokyo Disneylandin kilpailijassa, Suntory
Purolandissa ihmisen kokoisina vastaan.
Näiden hahmojen järkein ominaisuus, söpöys
eli 'cuteness' välttää pian vanhemmankin mus-
tiin pukoutuvan kyynikon. Ennenkuin huomaa-
kaan, kuljettelet mekkejäsi Chibi-Maruko-
Chan-toilettiaukussa!

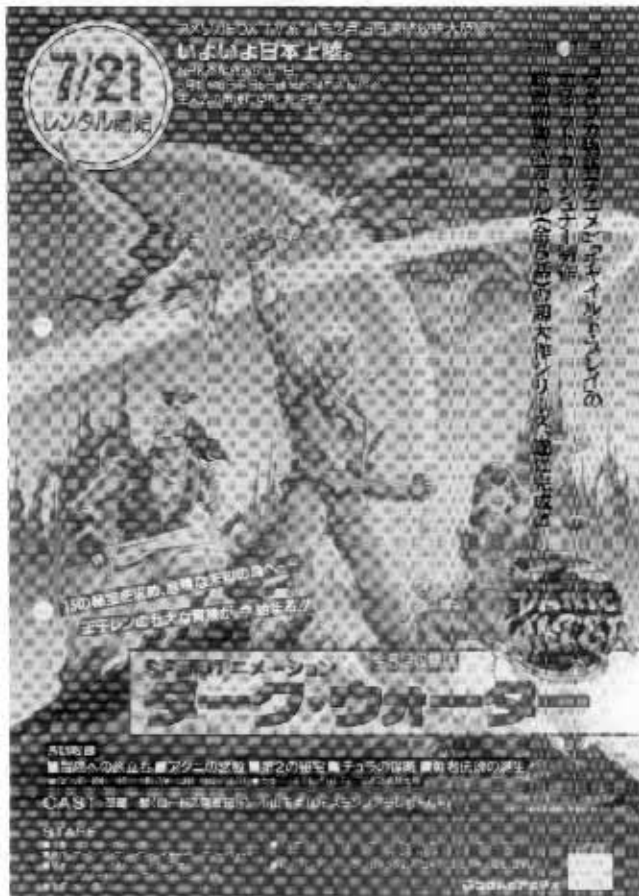
Länsimaissa animaatiot on totutta lajitte-
maan pikkulasten piirrettyihin ja vakaviin tai-
deanimaatioihin ja *Svankmayer* ja *Pärn*.

me in scale
through an
of the future.

**WINNER'
LIKE AN OLD DISNEY FILM"**

Katsuhiro Otomo. Subtitles Dolby Stereo Cert 12
muunkin kaupankäynnin lelujen, animaatio-
hahmoilla koristeltujen kouluvihkojen ja muun
London from late February

Dark Water

Meiltä puuttuu aika pitkälle normaalin science-fiction- tai thrillerielokuvan kuluttajille tarkoitettu aikuis- ja teinianimaatio. Japanilaisen animen suosion nousu ensin USA:ssa ja nyttemmin Euroopassa johtuu juuri siitä, että anime erilaisille ja eri ikäisille yleisöille kohdistettuine lajityypeineen osuu elokuva- ja muun populaarikulttuurin kuluttajien tarpeeseen. Japanilaisen animen kohdalla voi puhua todella eri genreistä ja valtavan tuotannon puitteissa voi jokainen valita oman suosikkilajityyppinsä.

Oimimmin japanilainen on se science-fictionia, yliluonnollisia demonivoimia omaavaa henkilö-galleriaa, romanttissävyyistä rakkausjuonta ja väkivallan sekoitusta yhdistelevä nykyanimaatiolajityyppi. Sellaiset science-fiction-elokuvat kuin *Blade Runner* tai *Alien* ovat jättäneet pysyvän puumerkkinsä japanilaisanimen juonikertomuksiin, henkilö- (tai replikantti-)hahmoihin ja miljöökuvauksiin. Kun nämä amerikkalaiselokuvat napsivat aikoinaan ideoita lavastukseensa Tokiosta, on vaikutteiden ympyrä nyt sulkeutumassa.

Apokalyptinen tuho

Japanilaisen animen 1980-luvun ykkönen oli science-fiction ja cyberpunk-anime Akiran tyyliin. Mielenkiintoista on, että kun anime ja manga vilisevät cyberiä ja lähitulevaisuutta, ei japanilainen näytelty elokuva ole käynyt likikään niin hanakasti aiheeseen kiinni - Tetsuot ovat enemmänkin poikkeus kuin sääntö näytellyssä elokuvassa. Erilaiset robotit tai puoliksi robottimaiset ihmiset kuuluvat itsestään selvästi animen henkilögalleriaan, samoin yliluonnollista voimaa omaavat sankarit, tyyppillisenä esimerkkinä Akiran Tetsuo-niminen poika.

Maailman apokalyptinen tuho on Hiroshiman ja Nagasakin kokeneen kansan mieliteema. Yhä uudestaan ja uudestaan joutuvat päähenkilöt aloittamaan nollapistestä kaiken räjähdettyä käsiin. Atomipommin lisäksi taustalla vaikuttanee maanjäristysuhka - tiede-

miehethän ennustavat Tokion alueelle suurta maanjäristystä seuraavan 10 vuoden sisällä. Edellinen, vuoden 1921 järjitys tappoi kymmeniätuhansia tokiolaisia, ja nämä tyyppijapanilaiset tuhodraamat näytellään yhä uudelleen populaarikulttuurissa.

Animen tuokuvuus on aina yhtäaikaan kauhistuttava mutta vääjäämätön ja jollain kummallisella tavalla puhdistava, kuten vaikkapa **Hayao Miyazakin** animaatiossa *Tenko no Shiro Laputa (Taivaaniinna Laputa)*, jossa maaginen ilmassa leijuva Laputan saari on tuhottava, jotta sitä ei voitaisi käyttää pahojen voimien palvelukseen.

Menköön tämä nyt vaikka sadomasokismin taipuvaisen kansanluonteen tilii.

Muita suosittuja animaatiolajityyppiä ovat urheiluanimaatiot, esimerkiksi TV:ssä pyörivät baseball pelaajapojista kertova animaatiotarja. Perinteiset martial arts -lajitkin ovat saaneet omat animaationsa. Rikos- ja poliisisarjat vedonnevat hieman vanhempaan anime-kuluttajajoukkoon.

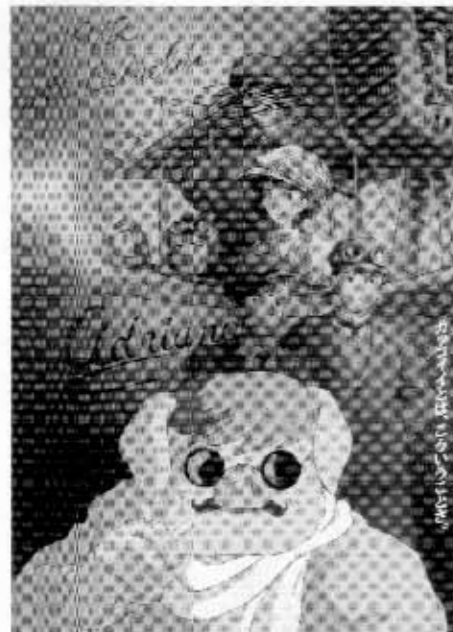
Mieskuluttajille on seksi- ja pornoanimaatioita komediasta väkivaltaiseen pornoon saakka; useat hyödyntävät japanilaisten

miesten Lolita-kompleksia esitellessään seksiseikkailut koulutytömaailmassa tapahtuvina. Koululaisten kovaan kuriin ja pitkiin työpäiviin tuovat lohtua kurittomista ja väkivaltaisista koululaisista kertovat *Be-Bop High Schoolin* tyyliset animet.

Tyttöille ja naisille on omat saippuaopperaa ja romanttisia teinilukemistoja hyödyntävät animensa, joihin myös usein sekoitetaan fantasia- ja seikkailukertomuselementtejä. Koulutytöanime-kuningatar puolestaan on tällä hetkellä *Chibi-Maruko-Chan*, tekijänsä **Momoko Sakuran** 70-luvun lapsuudenmuistoja hyödyntävä TV- ja elokuvaanimaatio, jossa itsepäinen alakoulun kolmasluokkalainen tyttö elää normaalin japanilaisperheen ja pik-

Omoide poro poro

Kurenai no Buta

kukaupunkikoulun elämää niin arkipäiväisen raikkaasti, että hahmoon ovat ihastuneet sadattuhannet naiset lastentarhaikäisestä eläkeläismummoihin. Momoko Sakuran lisäksi toinen tunnettu naisanimen luoja on **Rumiko Takahashi**, jonka piirtämät romanttiset seikkailumangat ovat myös saavuttaneet suosiota ulkomaita myöten.

Väkivalta ja halkeus

Japanilaisanimaatiosta jyrää päälle räiskyvä väkivalta, jonka kuvaamiseen parhaat animaatiotrikit käyttään. Väkivallan käsite japanilaisessa kulttuurissa eroaa länsimaisesta. Animaatiohahmojen räiskyttelyyn ei huomiota kiinnitetä kulttuurissa, joka on enemmän kiinnostunut häpykarvojen kuin sadistisen väkivallan sensuroimisesta. Tuntuukin, että usein niin seksuaaliset turhautumat kuin yhdenmukaistavan normatiivinen konttoriarkielämä puretaan väkivaltaiseen populaarikulttuuriin.

Vastapainona sentimentaalinen kauneus ja halkeus ovat yksi japanilaiselle kulttuurille yhtä ominaisia piirteitä kuin sadomasokistinen väkivalta. Tähän läpeen iskee yksi Japanin tunnetuimpia ja arvostetuimpia animaatiotekijöitä, Hayao Miyazaki. Hänen Ghibli-studioillaan on viime vuosina luotu suurimpia animaatioelokuvahtitejä aina lasten suosiosikiksi *Tonari no Totorosta (Naapurin Totoro)* toisen maailmansodan vaiheisiin sijoittuvan kahden sisaruksen kuolemaan päättyvään tarinaan *Hotaru no Haka (Tulikärpästen hauta)*. Näiden animaatioiden sentimentaalinen surumielisyyden viaton lapsuus ja kauniit animaatiokuvat tuovat kyynelleet paatuneimmankin katsojan silmään. Osuvaa aikuisanimaatiota edustaa puolestaan Miyazakin tuottama *Omoide poro poro (Pisaroittain muisteluja)*, jossa *OL (office lady)* kohtaa lapsuudenaikaisen minänsä maaseutukesäloman aikana.

Miyazakin viimeisin suosikki oli viime vuonna kuusi kuukautta teattereissa pyörinyt *Kurenai no Buta (Syvänpunainen sika)*, joka on omalaatuinen kertomus toisen maailmansodan aikaisesta italialaisesta lentäjäpössösankarista nimeltä Porco Rosso. Elokuvan kieli on japanilaista sotilasslangia, siinä on vauhdikkaita lentokonetaisteluja sankarina machonais-sankari Rosso, joka lainaa **Humbrey Bogartin** hahmoa Casablancasta ja muuta Hollywood-kuvastoa. *Kurenai no Butassa* ilmenee myös japanilaiselle seikkailuanimelle ominainen viehätyksen eurooppalaiseen miljööseen.

Eija Niskanen